

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE 1703–1849 KÖZÖTT

Medgyesy S. Norbert PhD, habil. egyetemi docens

Osztatlan tanárképzés és BA-előadás, PPKE BTK Történettudományi Intézet, Piliscsaba

BBNTÖ18200, BBNTÖ20400, BBNTÖ30400

Az internetes elérhetőségekkel bővített változat, Piliscsaba, 2020. március 26. és július 13.

TÉTELEK:

1. A Szent Korona-tan és a Regnum Marianum-eszme a barokk kori Magyarországon. A hungarus-tudat.
2. A Rákóczi-szabadságharc (1703–1711) előzményei (II. Rákóczi György fejedelem hadjárata, Várad eleste [1660], Zrínyi Miklós hadjáratai, Wesselényi-mozgalom, Thököly hadjárata és az Orta Madzsar). A Rákóczi-felkelés főbb politikai és katonai eseményei, országgyűlései (Szécsény, 1705; Ónod, 1707; Sárospatak, 1708) és diplomáciai (pl. lengyel, francia és orosz kapcsolatok) vonatkozásai. A szatmári megegyezés (1711) pontjai és eredményei.
3. A Kárpát-medence etnikai viszonyainak (németek, szlovákok, rutének, románok, horvátok, szerbek) megváltozása a XVIII–XIX. században. Nyelvi, értelmiségi és nemzetiségi mozgalmak, területi autonómia-követelések (pl. szerbek 1790-től).
4. A XVIII. század magyarországi kormányzati újításai 1723-tól a végrehajtás (Helytartótanács) és a bíraskodás (4 kerület, Királyi Kúria, Hétszemélyes Tábla) területén. A törvényhozás. Az *I.* és *II. Carolina Resolutio*.
5. A fő-, a közép- és a kisnemesség a XVIII. században és a reformkorban (rétegek, életmód, építkezések, mecénatúra). A nemesi vármegye szerkezete és működése.
6. Mária Terézia és a magyarországi rendek kapcsolata: az 1741., 1751. és 1764–1765. évi országgyűlés előzményei, uralkodói leiratai, vitái, törvényei és következményei. A vámrendelet (kettős vámhatár 1754-től).
7. A jobbágyság helyzete a XVIII. században, felkelések. Mária Terézia (úrbéri rendelet, 1767) és II. József (jobbágyrendelet, 1785) jobbágyokkal kapcsolatos intézkedései.
8. A felvilágosult abszolutizmus eszmei háttere: a felvilágosult abszolutizmus fogalma, kialakulásának okai, rendszere, közép- és kelet-európai párhuzamai; az eszmerendszer képviselői a bécsi egyetemen és az udvarban, pl. Wolf, Justi, Martini, van Swieten, Sonnenfels.
9. Mária Terézia oktatás- és egyházpolitikája: iskolák, könyvtárak és főbb nyomdák a XVIII. században; az egyetem sorsa; oktatási rendelet (*I. Ratio Educationis*, 1777) tartalma és eredménye; a főkegyúri jog (apostoli királyság) és az új egyházmegyék 1776–1777-ben. A Szent Jobb hazahozatala 1771-ben.
10. II. József egyeduralkodó (1780–1790), kül-, bel- és egyházpolitikája. A jozefinizmus.
11. II. Lipót uralkodása (1790–1792), a magyar nemesi mozgalom és az 1790–1791-es országgyűlés; Ócsai Balogh Péter alkotmányterve; a jakobinusok összeesküvése és kivégzése (1795).
12. A magyar nemesi felkelés (*insurrectio generalis*). Előzmények: az 1802–1808 közötti *insurrectiók*; Berzeviczy Gergely programja; az 1809. évi *insurrectio* lefolyása, benne a győr-kismegyeri csata (1809. június 14.) értékelése és a dunántúli hadjárat. A napóleoni háborúk hatása a magyarországi gazdaságra.
13. Gróf Széchenyi István (1791–1860) ifjúkora, katonái és fellépése, eszmerendszere és programja *írott művei* (*Lovakrul, Hitel, Világ, Stádium, Hunnia, Kelet Népe*) alapján.
14. Széchenyi István gróf *gyakorlati* alkotásai és ezek gazdaság-földrajzi összefüggései. Széchenyi hazai és külföldi munkatársai. Az 1825–1827-es és az 1830-as országgyűlés eseményei.
15. A reform-országgyűlések (1832–1836, 1839–1840, 1843–1844, 1847–1848) előzményei, konzervatív és liberális javaslatai, jóváhagyott törvényei és azok végrehajtása. Jeles személyiségek és munkásságuk az egyes országgyűléseken, pl. Kölcsey Ferenc, Wesselényi Miklós, Deák Ferenc, gróf Batthyány Lajos, Kossuth Lajos, Dessewffy József, Dessewffy Emil tevékenysége.
16. Kossuth Lajos (1802–1894) fellépése és programja, a *Pesti Hírlap*. A Széchenyi–Kossuth vita tézisei és eseményei. A Konzervatív Párt létrejötte (1846) és programja. Az Ellenzéki Kör, majd az Ellenzéki Párt és programja (1847). Az utolsó rendi országgyűlés története. Az *Ellenzéki Nyilatkozat*.
17. A reformkor művelődése és a kulturális élet keretei: zeneélet (Bihari, Csermák, Lavotta, Erkel, Liszt), színház (hivatásos társulatok és színészek, Nemzeti Színház 1837-től), irodalom (Berzsenyi, Kölcsey,

Vörösmarty, Arany indulása, Petőfi), képzőművészet (pl. Barabás Miklós), folyóiratok és napilapok. A magyar nyelv ügye a diétákon és hivatalossá tétele 1844-ben.

18. Az 1848. márciusi forradalom eseményei, vezetői Pozsonyban és Pesten; az 1848. áprilisi törvények intézkedései, kiváltképp: közjogi helyzet, népképviselő, jobbágyfelszabadítás. A Batthyány-kormány működése. Nemzetőrség és honvédség megszervezése, a nemzetiségi problémák.
19. Az 1848–1849-es szabadságharc főbb eseményei: az őszi, a téli, a tavaszi (csatákra lebontva részletesen!) és a nyári hadjárat csatái, Görgey Artúr tevékenysége. Váci kiáltvány (Görgey, 1849. január 5.), olmützi alkotmány, a debreceni trónfosztás és európai háttere, közjogi problémái. A főbb magyar, osztrák és orosz hadvezérek.

Kötelező forráskiadások:

- *Recrudescunt diutina in clytae gentis Hungariae vulnera...* Nagyszombat, 1704. Megújúlnak a ditsőséges magyar nemzetnek régi sebei, és hazánk megsebesült szabadságának mostoha kézzel ennyiszor enyhítettetett sebhelye... Nagyszombat, Debrecen, 1704. In: Ráday Pál iratai I. 1703–1706. S. a. r.: Benda Kálmán–Esze Tamás–Maksay Ferenc–Pap László. Budapest, 1955–1961. 92–110; emellett: facsimile kiadás. [Word-fájlban lásd: Brezáni kiáltvány_Recrudescunt_1703](#)
- A Rákóczi-szabadságharc. Szerk. R. Várkonyi Ágnes–Kis Domokos Dániel. Osiris Kiadó, Budapest, 2004. (Nemzet és Emlékezet sorozat) kötetből: 34–35, 43., 44–45, 73–74, 95–110, 123–198, 228–234. R. Várkonyi Ágnes: II. Rákóczi Ferenc államáról (513–544.) Letölthető az Arcanumból: <https://www.szaktars.hu/osiris/view/r-varkonyi-agnes-kis-domokos-daniel-szerk-a-rakoczi-szabadsagharc-nemzet-es-emlekezet-2004/?pg=0&layout=s>
- Magyar történeti szöveggyűjtemény II/2. kötet, 1526–1790. Szerk. Sinkovics István. Budapest, 1968. 804–816, 970–999, 1030–1044, 1065–1068. https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/341087/default/doc_url/Sinkovics_Magyar_trtneti_szvegyjtemny_msodik_ktet.pdf
- Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény. Szerk. Pajkossy Gábor. Osiris, Budapest, 2006, 110–339. (Reformkori források) Letölthető: <https://www.szaktars.hu/osiris/view/pajkossy-gabor-szerk-magyarorszag-tortenete-a-19-szazadban-szovegyujtemeny-osiris-tankonyvek-2003/?pg=4&layout=s> A könyv tartalomjegyzéke pdf-ben: <file:///C:/Users/felhaszn%C3%A1l%C3%B3/Downloads/MAGYARORSZ%C3%81G%20T%C3%96RTENETE%20A%2019.%20SZ%C3%81ZADBAN.pdf>
- *Széchenyi István: Hitel.* Pest, 1830. Reprint: Budapest, 1979. Lásd: <http://mek.niif.hu/06100/06132/html/index.htm> vagy <https://mek.oszk.hu/06100/06132/html/index.htm>
- Az 1847/1848. évi országgyűlési törvénycikkek. AKV / Maecenas, Budapest, 1988. (Facsimile) A Magyar Történytárban olvasható az 1848. év összes törvénye: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torvenyei?extraparams={%22Year%22:%221848%22,%22ID%22:%22FullTextSearch%22}>
- *Görgey Artúr: Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben.* Európa Kiadó, Budapest, 1988. Más kiadás: Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1990. Lásd: <https://mek.oszk.hu/04700/04739/html/>

Az előadásokon elhangzottak jegyzetei

Tankönyvek – egyetemi jegyzetek:

- *Barta János ifj.:* A tizenharmadik század története. Pannonica, Budapest, 2000. Lásd: http://digipedia.mandaonline.hu/files/document_file/filename/7233/Barta_J_A_tizenharmadik_szazad_trtnete.pdf
- Magyarország története a 19. században. Szerk. Gergely András. Osiris, Budapest, 2005. 1–276. (különösen: 191–276.) Letölthető: <https://www.szaktars.hu/osiris/view/gergely-andras-szerk-magyarorszag-tortenete-a-19-szazadban-osiris-tankonyvek-2003/?pg=1&layout=s>

Ugyanez a kötet más cím alatt, korábbi kiadásban: 19. századi magyar történelem (1790–1918). Szerk. Gergely András. Korona Kiadó, Budapest, 1998. 1–289. különösen: 197–289. Tartalomjegyzéke pdf-ben: <http://www.gbv.de/dms/goettingen/24679335X.pdf>

Kötelező szaktanulmányok:

- *Asbóth János*: Magyar conservatív politika. Attraktor Kiadó, Budapest, 2011. A világhálón: https://bookline.hu/product/home.action?_v=Asboth_Janos_Magyar_conservativ_politik&id=102320&type=22
- *Ács Zoltán*: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon. Kossuth Kiadó, Budapest, 1996. (Legújabb és legbővebb kiadás. A korszakunkra vonatkozó részek tanulandók minden népcsoportról!)
- *Barta János ifj.*: A felvilágosult abszolutizmus. In: Egyetemes történeti tanulmányok X. Orosz István közreműködésével szerkesztette: Tokody Gyula. KLTE Debrecen, 1976. 3–27. (A kari Bibliothecában, Piliscsabán különnyomatként olvasható!)
- *Bartoniék Emma*: A magyar királykoronázások története. Az Akadémiai Kiadó Reprint Sorozata, (eredetileg: A Magyar Történelmi Társulat kiadása), Budapest, 1987. 107–111, 174–178.
- *Dénes Iván Zoltán*: Liberális kihívásra adott konzervatív válasz. Argumentum, Budapest, 2008. A világhálón: https://bookline.hu/product/home.action?_v=Denes_Ivan_Zoltan_Liberalis_kihivasra_a&id=77733&type=22
- *Dobszay Tamás*: A rendi országgyűlés utolsó évtizedei (1790–1848). Országház Könyvkiadó, Budapest, 2019.
- *Franciák Magyarországon, 1809.* (I–II. kötet) A Győri Mediawave Fesztivál keretében 2009. április 29–30-án megrendezett nemzetközi tudományos konferencia előadásai. (Mediawave Konferenciák IV.) Szerk. Bana József–Katona Csaba. Győr Megyei Jogú Város Levéltára–Magyar Országos Levéltár–Mediawave Közalapítvány, Budapest–Győr, 2010–2012. Lásd: 1. kötet: https://library.hungaricana.hu/hu/view/GYOV_Sk_konferencia_I_2010/?pg=0&layout=s ; 2. kötet: https://library.hungaricana.hu/hu/view/GYOV_Sk_konferencia_II_2012/?pg=0&layout=s
- *Hermann Róbert*: 1848–1849. A szabadságharc hadtörténete. Korona, Budapest, 2001.
- *Magyarország hadtörténete. Magyarország a Habsburg monarchiában, 1718–1919.* Főszerk. Hermann Róbert. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015.
- *Németh László*: A Regnum Marianum állameszme. In: Regnum Egyháztörténeti Évkönyv 4 (1940–1941), 223–292. Letölthető: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MTA_Regnum_1940-1941/?pg=226&layout=s
- *Orosz István*: A jobbágyvilág megszűnése Magyarországon, Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, Debrecen, 2010. (Speculum Historiae Debreceniense, 5.)
- *Schlett István*: A politikai gondolkodás története Magyarországon: appendix. Századvég, Budapest, 2018.
- *Szijártó M. István*: A 18. századi Magyarország rendi országgyűlése. Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2016. Olvasható és kinyomtatható: <https://docplayer.hu/39622723-Szijarto-m-istvan-a-18-szazadi-magyarorszag-rendi-orszaggyulese.html>

Ajánlott feldolgozások:

- *Bácskai Vera*: Városok és polgárok Magyarországon. (Tanulmányok) Budapest Főváros Levéltára, Budapest, 2007.
- *Bácskai Vera*: Városok Magyarországon az iparosodás előtt. Osiris, Budapest, 2002.
- *Bálint Sándor–Barna Gábor*: Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza. Szent István Társulat, Budapest, 1994.
- *Benda Kálmán*: A magyar nemesi mozgalom 1790-ben. In: Történelmi Szemle, XVII (1974), 1–2. szám, 183–210. A világhálón: http://real-j.mtak.hu/5715/1/TortenelmiSzemle_1974.pdf
- *Fónagy Zoltán*: A nemesi birtokviszonyok az úrbérrendezés korában. Adattár I. MTA BTK Történettudományi Intézet, Budapest, 2013.

- *Fónagy Zoltán–Dobszay Tamás*: Széchenyi és Kossuth. Kossuth Kiadó, Budapest, 2003.
- *Fülöp Éva*: Az úrbéres birtokviszonyok Magyarországon Mária Terézia korában I. Dunántúl. Budapest, 1970. Lásd: https://library.hungaricana.hu/hu/view/MoLDigiLib_VSK_az_urberes_birtokviszonyok_maria/?query=pereny&pg=0&layout=s
- *Fülöp Éva–Hozák Attila*: Magyarország mezőgazdálkodása a 18–19. században. <http://files.angyalffy-általanos-iskola.webnode.hu/200006255-4dc4a4ebda/Agr%C3%A1rt%C3%B6rt%C3%A9net.pdf>
- *Gergely András történész professzor előadása* (2016): Széchenyi, mint író, lásd: https://www.youtube.com/watch?v=1_Bj74Zppxk
- *Gergely András*: A nemzeti ébredés kora, 1791–1848. Kossuth Kiadó, Budapest, 2009, 2013².
- *Gergely András*: Széchenyi István. Budapest, 1998.
- *Hermann Róbert*: A kormánybiztosi rendszer 1848–1849-ben. Lásd: <http://mek.niif.hu/02000/02097/html/hermann.htm>
- *iff. Barta János*: A kalapos király emlékezete. II. József és Magyarország. Didakt Kiadó–Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012. Lásd: https://tortenelem.unideb.hu/sites/default/files/upload_documents/2012_barta_a_kalapos_kiraly.pdf
- *Kaposi Zoltán*: Magyarország gazdaságtörténete 1700–2000. Dialog Campus, Budapest–Pécs, 2010².
- *Knézy Judit–Fülöp Éva*: A magyar mezőgazdaság története, 1711–1848. Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Budapest, 2004. (Állandó kiállítás forgatókönyve.)
- *Kosáry Domokos*: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983.
- *Medgyesy S. Norbert*: Iskoladrámák. Színhátékok, énekek és ünnepek a XVII–XVIII. századi magyarországi iskolakultúrából. Magyar Művészeti Akadémia Kiadó, Budapest, 2019.
- *Mészáros István*: A magyar nevelés- és iskolatörténet kronológiája, 996–1996. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996.
- *Nagy-L. István*: A császári-királyi hadsereg 1765–1815: Szervezettörténeti és létszámviszonyok. Pápa, 2013.
- Nemzeti és polgári átalakulás a XIX. századi Magyarországon. Szerk. Orosz István–Pölöskei Ferenc. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994.
- *Pálmány Béla*: A magyar rendi országgyűlések történeti almanachja I–II., 1790–1812. Országgház Könyvkiadó–Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2019.
- *Réfi Attila*: A császári-királyi huszárság törzstiszti kara a francia forradalmi és a napóleoni háborúk korában (1792–1815). MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont–Nádasdy Ferenc Múzeum, Budapest–Sárvár, 2014.
- *Szabó István*: A parasztság története. Magyar Szemle Társaság, Budapest 1940.
- *Szabó István*: Jobbágyok – parasztok. Értekezések a magyar parasztság történetéből. S. a. r. Für Lajos. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. Az első 11 oldal, benne a tartalomjegyzék letölthető: https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/375137/default/doc_url/jobbagyok_parasztok.pdf
- *Szabó István*: Tanulmányok a magyar parasztság történetéből. Athenaeum, Budapest, 1948.
- *Szijártó M. István*: A diéta, a magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. Letölthető: <https://mek.oszk.hu/10600/10600/10600.pdf>
- *Tessedik Sámuel és Berzeviczy Gergely*: A parasztok állapotáról Magyarországon. Válogatta és szerk. Zsigmond Gábor. Gondolat, Budapest, 1979. lásd: <https://mek.oszk.hu/04800/04869/html/>
- *Tóth István György*: Karddal szerzett és piacon vett armálisok: a végváriak útjai a nemességbe a 18. század elején. In: A végvár és a végváriak sorsa, 1699–1723. Szerk. Petercsák Tivadar–Pető Ernő. Eger, 1991.
- *Varga János*: Jobbágyrendszer a magyarországi feudalizmus kései századaiban, 1556–1767. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969.
- *Wellmann Imre*: A magyar mezőgazdaság a XVIII. században. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979. (Agrártörténeti Tanulmányok, 6)
- *Wellmann Imre*: A parasztnép sorsa Pest megyében kétszáz évvel ezelőtt tulajdon vallomásainak tükrében. Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Budapest, 1967. Lásd: https://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_MEZO_Mt_03_Wellmann/?pg=5&layout=s
- *Wellmann Imre*: *Az udvari ember*. Részlet Domanovszky György: *Magyar művelődéstörténet IV. Barokk és felvilágosodás* c. könyvéből: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Domanovszky-domanovszky-magyar-muvelodestortenet-1/negyedik-kotet-barokk-es-felvilagosodas-1007/wellmann-imre-az-udvari-ember-11ED/4>

Egyetemes történeti háttér:

- Európa az újkorban, 16–18. század. Szerk. Orosz István–ifj. Barta János–Angi János. Multiplex Média–DUP, Debrecen, 2006.
- Habsburg Lexikon. Szerk. Hamann, Brigitte. A magyar kiadást szerk. Szmodits Anikó. Új Géniusz Kiadó, Budapest, 1990.
- *Hahner Péter*: A régi rend alkonya: egyetemes történet 1648–1815. Panem, Budapest, 2006.
- *Tulard, Jean*: Napóleon. Fordította: Holub Krisztina. Osiris Kiadó, Budapest, 1997.

Gazdaság- és társadalomtörténeti FOGALOMMAGYARÁZÓ SZÓTÁRRAL:

- Urbáriumok, XVI–XVII. század. Szerk. Maksay Ferenc. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II., Forráskiadványok 7.) Lásd: https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_07/?query=perenye&pg=0&layout=≡S

A tanegység teljesítése:

A katalógussal tartott előadások látogatása, hiányzás legfeljebb 3 alkalommal engedélyezett. A vizsga írásbeli teszt kitöltéséből és tételhúzással szóbeli részből áll.